

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Розкрито сутність поняття економічної ефективності, висвітлено деякі підходи до оцінки використання основних засобів у сільському господарстві та методика аналізу узагальнюючих показників забезпеченості підприємства основними засобами, запропоновано шляхи підвищення ефективності їх використання.

Аннотация. Раскрыта сущность понятия экономической эффективности, отражены некоторые подходы к оценке использования основных средств в сельском хозяйстве и методика анализа обобщающих показателей обеспеченности предприятия основными средствами, предложены пути повышения эффективности их использования.

Annotation. The essence of the "economic efficiency" concept is revealed, some approaches to the assessment of fixed assets usage in agriculture and the technique of the analysis of generalizing indicators of enterprise's fixed assets provision are described, the ways of increasing the efficiency of their use are offered.

Ключові слова: основні засоби, сільське господарство, аналіз, ефективність, система показників, використання основних засобів, забезпеченість основними засобами.

В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів сільськогосподарських підприємств необхідне раціональне використання наявних основних засобів. Їх аналіз та науково обґрунтовані методологічні підходи є підґрунтям для якісного аналітичного дослідження економічної ефективності використання основних засобів та виявлення невикористаних резервів.

Питання підвищення економічної ефективності використання й оновлення основних засобів були висвітлені у роботах вітчизняних вчених: Андрійчука В. Г., Савицької Г. В., Дем'яненка М. Я., Чумаченка М. Т., Підлисецького Г. М. та ін.

Метою роботи є аналіз системи показників оцінки ефективності використання основних засобів, методики узагальнюючих показників забезпеченості сільськогосподарського підприємства основними засобами.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання, а саме: розкрити поняття економічної ефективності, розглянути деякі підходи до оцінки ефективності використання основних засобів і методику узагальнюючих показників забезпеченості підприємства основними засобами, запропонувати напрями підвищення їх ефективного використання.

Об'єкт дослідження – основні засоби сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні положення, методичні підходи щодо аналізу використання основних засобів сільськогосподарського підприємства.

Важливого значення в економічному аналізі ефективності основних засобів сільськогосподарського виробництва набуває правильний вибір та розрахунок показників, що характеризують рівень економічного ефекту від використання основних засобів у виробничих процесах господарської діяльності підприємств, специфіка виробництва, врахування особливостей галузі та особливостей основного засобу виробництва – землі.

Сутність економічної ефективності сільськогосподарського виробництва полягає в одержанні максимального результату використання наявних виробничих ресурсів.

Макконел К. Р. і Брю С. Л. економічну ефективність визначають як: співвідношення між витратами ресурсів і виробленими в результаті їх використання обсягів товарів чи послуг: виробництво продукту визначеної вартості при найменших затратах ресурсів, досягнення найбільшого обсягу виробництва товару чи послуги із застосуванням ресурсів визначеної вартості [1].

Опрацювання літературних джерел свідчить, що для характеристики економічної ефективності використання основних засобів окремі економісти виділяють різні показники.

Голованов О. М. [2] пропонує такі показники: виробництво валової продукції і чистого доходу на 1 грн основних засобів, валова продукція і чистий дохід в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, вихід валової продукції на середньорічного працівника, на 100 га ріллі, на одиницю виробничих витрат у цінах поточного року та на людино-день.

Ільмендеев В. Є. [3] виділяє вартісні показники використання основних засобів (відношення валового доходу на одиницю вартості основних засобів, чистого доходу до основних і оборотних засобів, обсягу виробленої продукції до основних виробничих засобів та продуктивності праці), натуральні показники – техніко-економічні показники роботи двигунів, машин, які відображають використання засобів праці в часі і за потужністю.

Старицький Т. М., Шваб А. П. [4; 5] наголошують на використанні одного узагальнюючого показника. Старицький Т. М. вважає, що цим показником є відношення вартості валової продукції до суми амортизаційних

відрахувань і заробітної плати, який характеризує рівень продуктивності живої та уречевленої праці. Шваб А. П. пропонує відношення чистого доходу до вартості основних засобів за мінусом амортизації.

Аналізуючи запропоновані показники, можна зробити висновок, що ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств необхідно характеризувати системою показників, яка включає виробництво продукції в порівняних цінах, валового доходу з одиниці земельної площі з розрахунку на середньорічного працівника, 1 грн виробничих витрат та з розрахунку на одиницю вартості основних виробничих засобів.

Методологія аналізу економічної ефективності використання основних засобів передбачає визначення та розробку показників, коефіцієнтів, динамічних рядів; збір інформації та створення бази даних; аналіз та оцінку наявного стану, структури та потреби в основних засобах для комплексної оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств; виявлення резервів збільшення обсягів виробництва продукції, а також вибір методів та способів аналізу.

На основі опрацювання роботи [6] слід розглянути методіку аналізу узагальнюючих показників забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними засобами й ефективності їх використання у таблиці.

Таблиця

Методика аналізу узагальнюючих показників забезпеченості підприємства основними засобами й ефективності їх використання

Етап	Показники	Методи	Результат
1. Забезпеченість основними засобами: аналіз за узагальнюючими показниками та аналіз забезпеченості окремими видами машин	Фондозабезпеченість, енергозабезпеченість, фондоозброєність та енергоозброєність, відношення площі ріллі, на вирощуванні якої вони використовуються, до їх наявності	Порівняльний горизонтальний аналіз, факторний аналіз	Аналіз і оцінка якості та своєчасності виконання сільськогосподарських робіт
2. Аналіз структури основних засобів	Питома вага окремих видів основних засобів у їх загальній вартості	Горизонтальний і вертикальний аналіз	Оцінка співвідношення активної і пасивної частин основних засобів
3. Аналіз руху та технічного стану	Коефіцієнт відновлення, зносу, вибуття, придатності, приросту, період оновлення	Порівняльний аналіз	Оцінка питомої ваги відновлених засобів та фізичного і морального їх зносу
4. Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів	Фондорентабельність, фондовіддача, фондоємність	Порівняльний аналіз	Оцінка ефективності й інтенсивності використання основних засобів
5. Аналіз узагальнюючих показників ефективності й інтенсивності використання основних засобів	Фондорентабельність, фондовіддача, фондоємність	Порівняльний аналіз	Оцінка ефективності й інтенсивності використання основних засобів
6. Факторний аналіз фондовіддачі	1. Фактори першого порядку зміни фондовіддачі: об'єм валової продукції і середньорічна вартість основних виробничих фондів, а також продуктивність праці і рівень фондоозброєності. 2. Фактори другого порядку: якість ґрунту (X1), частка активної частини основних засобів (X2), частка фондів рослинництва (X3), сума оборотних матеріальних фондів на грн основних засобів (X4), рівень зносу основних засобів (X5), ступінь оновлення основних засобів (X6)	Прийоми лімінування. Кореляційний аналіз	Оцінка впливу кожного фактора на приріст фондовіддачі. Побудова рівняння залежності фондовіддачі від даних факторів та аналіз коефіцієнтів при кожному факторі

Таким чином, представлена методика дозволяє здійснити поглиблений аналіз фондовіддачі як головного показника ефективності використання основних засобів.

Основними напрямками підвищення ефективності використання основних засобів у сільському господарстві є: необхідність запровадження заходів науково-технічного прогресу; зменшення кількості недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого непродуктивного обладнання, поліпшення й експлуатація машин і обладнання в часі, яке досягається підвищенням коефіцієнта змінності обладнання. Оскільки для сільськогосподарського виробництва характерний сезонний характер, то для екстенсивного завантаження машин та обладнання важливе значення має організація виробництва; здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення їх технічного стану, особливо активної частини.

Науковим результатом даного дослідження є систематизація показників оцінки ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств.

Перспективою подальших наукових досліджень у даному дослідженні є розробка економіко-математичної моделі оцінки ефективності використання основних засобів.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Макконел К. Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю ; пер. с англ. – в 2-х т. – М. : Республика, 1992. – Т. 2. – 399 с. 2. Голованов О. М. Ефективність використання основних виробничих фондів колгоспів / О. М. Голованов. – К. : Урожай, 1975. – С. 89–90. 3. Ильмендеев В. Е. Пути повышения эффективности использования основных производственных фондов в сельском хозяйстве / В. Е. Ильмендеев. – Куйбышев, 1988. – С. 34. 4. Старицький Т. М. Рациональне відтворення основного капіталу в сільському господарстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / Т. М. Старицький ; Нац. наук. центр "ІАЕ" УААН. – К., 2006. – 22 с. 5. Шваб А. П. Методологія оцінки ефективності діяльності підприємств АПК України в складних умовах довкілля / А. П. Шваб. – Житомир : Вид. "Волинь", 2001. – 150 с. 6. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК : учебн. пособ. / Г. В. Савицкая. – 79-е изд., испр. – Мн. : Новое знание, 2007. – 680 с.